Nástin vybraných inovativních projektů Ministerstva spravedlnosti

Oblast dohledu nad soudními znalci a tlumočníky

JUDr. Kamil Nedvědický

Problematika znalců a tlumočníků

- Úprava z roku 1967
- Problém - vše listinné – deníky, posudky, úkony a spol.
- Řada věcí ze setrvačnosti
- Dohled roztříštěn mezi krajské soudy a ministerstvo
- Nízká míra elektronizace a digitalizace – obslužné kanály – osobně a pošta dominantní
- Nové kodifikace – z 1 dva zákony – 254/2019 a 354/2019, s účinností ode dne 1. 1. 2021

Zákon č. 254/2019

- **Přehled hlavních změn zavedených novým zákonem**

- Dne 9. 10. 2019 nabyl platnosti zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, který s účinností od 1. 1. 2021 nově upravuje výkon znalecké činnosti.
- **a) nové členění subjektů oprávněných vykonávat znaleckou činnost: znalci, znalecké kanceláře a znalecké ústavy,**
  b) změny v označení a vymezení některých oborů a odvětví,
  c) právní nárok na zápis do seznamu znalců, znaleckých kanceláří a znaleckých ústavů po splnění stanovených podmínek,
  d) vstupní zkouška znalců jako jedna z podmínek pro vznik znaleckého oprávnění,
  e) povinnost zpracování znaleckého posudku v souladu s obecně uznávanými postupy a standardy daného oboru a odvětví,
  f) navýšení odměny za výkon znalecké činnosti,
  g) povinné pojištění pro případ povinnosti nahradit újmu způsobenou v souvislosti s výkonem znalecké činnosti,
  h) elektronická evidence znaleckých posudků (elektronický znalecký deník), soustředění správy znalecké činnosti výlučně u Ministerstva spravedlnosti – proklientské – místo řady rozdílných přístupů na krajských soudech, vše na jednom místě - MSp

Datové schránky

- Datové schránky znalců, tzv. profesní datové schránky, jsou pro znalce povinné a jsou zřizovány Ministerstvem vnitra automaticky a bezplatně na základě zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů - § 4 odst. 3 zákona a čl. VII. zákona č. 255/2019 Sb.,
- Ministerstvo vnitra zahájilo rozesílání přístupových údajů k datovým schránkám znalců dne 1. 5. 2021.
- Přístupové údaje jsou zasílány do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení, a to na adresu sídla znalce uvedenou v registru osob, v němž jsou znalci evidováni jako podnikající fyzické osoby podle svých identifikačních čísel (IČO).
- Pokud má znalec vlastní datovou schránku fyzické osoby, byly mu přístupové údaje pro nově zřizovanou datovou schránku doručeny datovou zprávou.
- **Problémy:**
- **Datová schránka je zpřístupněna** prvním přihlášením držitele do datové schránky, **nejpozději však 15. dnem** po dni, kdy mu byly přístupové údaje doručeny. K doručení přitom může dojít jak převzetím obálky s přístupovými údaji nebo doručením datové zprávy, tak i náhradním doručením (tzv. fikcí doručení), tj. uplynutím 10 dnů od oznámení o uložení zásilky na poště. K 17. 5. 2021 se nepřihlásilo do datové schránky ještě 2 813 znalců. **Nevybírání písemností zaslaných soudy** a jinými orgány veřejné moci do profesní datové schránky může mít závažné **právní důsledky**.
- Podle údajů poskytnutých Ministerstvem vnitra dne 3. 9. 2021 **se do datové schránky nepřihlásilo 2 480 znalců**. Většině těchto osob (2 276) byla datová schránka **zpřístupněna v důsledku tzv. fikce doručení** (jde o náhradní doručení, k němuž dochází uplynutím 10 dnů od oznámení o uložení poštovní zásilky s přístupovými údaji na poště).
- Zbývajícím nepřihlášeným znalcům (204) se **nepodařilo přístupové údaje vůbec doručit**, zpravidla proto, že na adrese znalce uvedené v registru osob (ROS) je adresát neznámý, avšak k výkonu profese podle platné právní úpravy **je nezbytné mít funkční profesní datovou schránku**.
- Podrobnosti k datovým schránkám znalců jsou uvedeny zde: https://www.datoveschranky.info/podnikajici-fyzicka-osoba-znalec

Evidence posudků

- Nový znalecký zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (dále jen „*ZnalZ*“) zavádí elektronickou evidenci posudků, která nahrazuje povinnost vést znalecký deník a poskytne ministerstvu průběžné i souhrnné údaje o podaných znaleckých posudcích. Odpadá tak nutnost každoroční kontroly znaleckých deníků a povinné odevzdávání přehledů o počtu vypracovaných znaleckých posudků (tzv. statistických listů) dohledovému orgánu. Za kalendářní roky 2020 ani 2021 již znalecká oddělení krajských soudů ani ministerstvo kontroly znaleckých deníků neprovádějí a ani nepřijímají a nezpracovávají statistické listy. **Znalci** proto **nemají povinnost předložit** ke kontrole **znalecké deníky** a nebudou **odevzdávat statistické listy za roky 2020 a 2021**.
- Systém elektronické evidence znaleckých posudků v současné době není zprovozněn, probíhá příprava a testování systému. Do data zpřístupnění tohoto systému se na znalce povinnost provádět zápisy do elektronické evidence znaleckých posudků podle § 29 odst. 2 ZnalZ nevztahuje, a to v souladu se zásadou *impossibilium nulla obligatio est* (nemožné nezavazuje).
- Přístup vzdálený prostřednictvím přihlašovacích údajů, zaslaných ministerstvem
- K výše uvedenému je nezbytné doplnit, že do doby zprovoznění evidence je vhodné, aby znalci evidovali znalecké úkony jiným způsobem, a to zejména ve formě znaleckého deníku.

Výhody elektronické evidence posudků

- Vynikající z pohledu přehledu samotného znalce
- Efektivnější a cíleněji zaměřená kontrola ze strany MSp – viz zákonné povinnosti MSp
- odpadne cestování po republice, předkládání na vyžádání, složitá archivace a vznikne databáze, využitelná i v rámci dohledové, legislativní či přehledové činnosti resortu

Problémy

- Nutná revize oborů, odvětví a specializací
- Chybějící standardy znalecké činnosti
- Složité vytváření a spory v odborné komunitě
- Vrchnostenský versus kooperativní přístup
- Zapojení odborné veřejnosti – poradní sbory, workshopy, konference, výměna informací
- Inovativní řešení – výzkum s výstupem standardizace

Příklad využití výzkumu

- Probíhající projekt TAČR ÉTA
- Standardy výkonu znalecké činnosti při posuzování průběhů a příčin dopravních nehod
- Období řešení: **01.06.2021 — 31.12.2023**
- Cílem a předpokládaným hlavním výsledkem projektu je harmonizace a inovace stávajících postupů při analýze dopravních nehod tak, aby znalci měli k dispozici jednotně aplikovaná kritéria pro interpretaci příčin a průběhu dopravní nehody ve formě standardů zakládajících metodický postup sloužící jako jednotně aplikovaný postup využitelný při výkonu znalecké činnosti v této oblasti. Existence standardizovaného postupu při znalecké činnosti, v podobě definovaných standardů, pak bude základem sloužícím jako jednotně aplikovaný postup využitelný při jmenování znalců a dohledu nad nimi v této oblasti.

Plánovaný projekt – standardy výkonu znalecké činnosti u další oborů a odvětví a specializací – cíl postupně získat uznávané odborné standardy činnosti u všech oborů, odvětví a specializací, které budou vycházet ze stavu vědeckého poznání, praxe a budou autorizovány MSp.

- Nový přístup informativní videa, podcasty, benchmarky, samoobslužný portál, větší zapojení poradních sborů a profesních sdružení, vzorové posudky a úkony, apod.,
- problémy v souvislosti s katalogem služeb a digitalizací – pomalý rozjezd, veřejné zakázky, zvyk znalců a tlumočníků, chybějící osobní kontakt

Příklad didaktické pomůcky Sharpovo schéma

- **CO MAJÍ SPOLEČNÉHO TEST NA COVID A ZNALECKÝ POSUDEK?**
- **Dne 1. ledna 2021 nabyla účinnosti nová právní úprava znalecké činnosti, která mimo jiné**
- **přinesla standardizaci postupu znalce při výkonu znalecké činnosti ve formě závazné struktury**
- **znaleckého posudku. Vzhledem k vysokému počtu znaleckých oborů a vzhledem k tomu, že**
- **každý z těchto oborů vykazuje určitá specifika, pro zadavatele či příjemce znaleckého posudku**
- **nemusí být vždy snadné rozpoznat obsah a smysl jednotlivých kroků znalce.**
- **Přestože se postup znalce při zpracování znaleckých posudků může jevit jako aplikovatelný**
- **pouze na vybrané obory, pravdou je, že tento legislativně zakotvený postup je velice podobný**
- **postupům ve všech vědecky zakotvených disciplínách. Jelikož v posledních měsících celá**
- **společnost prožívá epidemii COVID-19 a téměř každý je důvěrně obeznámen s postupem při**
- **antigenním testování, Ministerstvo spravedlnosti se ve snaze najít příklad srozumitelný i laické**
- **veřejnosti rozhodlo použít tento postup jako analogii.**
- **Ačkoliv je tedy zcela zřejmé, že antigenní testování není a nemůže být znaleckou disciplínou, na**
- **této metafoře lze názorně demonstrovat, jaké úkony musí znalec při zpracování znaleckého**
- **posudku učinit a popsat, aby byly závěry tohoto posudku přezkoumatelné.**

- **JEDNOTLIVÉ KROKY POSTUPU VČETNĚ PŘÍKLADŮ KRITICKÝCH OTÁZEK,**
- **POMOCÍ KTERÝCH LZE PŘEZKOUMAT POSTUP TESTUJÍCÍ OSOBY:**
- **Zdrojem dat je zde testovaná osoba, tj. nositel biologického**
- **vzorku (nezpracovaných dat).**
- ***Příklad kritické otázky zadavatele: Dokládá znalec, že skutečně***
- ***pracoval s osobou, která měla být testována?***
- **Data jsou zde sbírána štětičkou z hlubších struktur nosní dutiny s tím,**
- **že je pro spolehlivé výsledky důležité přesně dodržet metodu odběru**
- **(např. nedotýkat se štětičky na její sběrné části, vsunout**
- **ji až do nosohltanu apod.).**
- ***Příklad kritické otázky zadavatele: Dodržel znalec předepsaný postup?***
- ***Pokud ne, odůvodnil znalec řádně odchýlení se od zavedených postupů?***
- **Data (biologický vzorek) jsou zde zpracovávána jejich rozpuštěním**
- **v roztoku.**
- ***Příklad kritické otázky zadavatele: Použil znalec správný roztok***
- ***pro zpracování vzorku (dat)?***
- **Analýza dat v tomto případě probíhá vyvoláním biochemické reakce**
- **po nakapání zpracovaného vzorku do příslušného okénka na analytické**
- **destičce.**
- ***Příklad kritické otázky zadavatele: Byla analytická destička v pořádku***
- ***(správně skladovaná, v obalu, chránícím proti znečištění a vlhkosti***
- ***a v expirační lhůtě)? Nakapal znalec do okénka destičky správné množství***
- ***zpracovaného vzorku (dat)?***
- **Po cca 15 minutách se v tzv. testovací zóně analytické**
- **destičky objeví vizuální výsledky analýzy vyjádřené**
- **různým počtem a lokací červených proužků.**

- *Příklad kritické otázky zadavatele: Dokládá znalec*
- *v posudku graficky a např. protokolárně nezaměnitelně*
- *vizuální výsledky testu?*
- **Interpretací výsledků se zde rozumí porovnání výsledků**
- **analýzy (tj. počtu a lokace červených proužků)**
- **s manuálem pro vyhodnocení výsledků testu (tj. výklad**
- **toho, co znamená konkrétní počet proužků).**
- *Příklad kritické otázky zadavatele: Dokládá znalec*
- *správný interpretační manuál, z nějž při interpretaci*
- *výsledků vycházel? Byly výsledky interpretovány*
- *správně?*
- **Závěr je vždy formulován jako tvrzení odůvodněné**
- **předešlými kroky postupu (v samotném závěru není nic**
- **odůvodňováno), tj. zde například**
- **„Pozitivní“ / „Negativní“.**
- *Příklad kritické otázky zadavatele: Koresponduje závěr*
- *s interpretovanými výsledky?*
- **znalci.justice.cz**
- **Autoři: Vladimír Sharp, Nikola Ježková ve spolupráci s poradním sborem pro metodologii forenzních oborů**

Tlumočníci

- **Evidence tlumočnických a překladatelských úkonů („evidence úkonů“)**
- je informační systém veřejné správy
- je vedena způsobem umožňujícím **dálkový přístup**
- **nahrazuje povinnost vést tlumočnický deník**
- obsahuje **převážně neveřejné údaje o jednotlivých tlumočnických úkonech** provedených tlumočníkem
- obsahuje **veřejné údaje o celkovém počtu tlumočnických úkonů** provedených tlumočníkem v jednotlivých letech a o celkovém počtu zadaných, dosud tlumočníkem neprovedených tlumočnických úkonů
- je spravována Ministerstvem spravedlnosti
- **Aktuální informace k evidenci úkonů**
- Nový tlumočnický zákon č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnících a soudních překladatelích (dále jen „*TlumZ*“) zavádí elektronickou evidenci úkonů, která nahrazuje povinnost vést tlumočnický deník a poskytne ministerstvu průběžné i souhrnné údaje o provedených tlumočnických a překladatelských úkonech. Odpadá tak nutnost každoroční kontroly tlumočnických deníků a povinné odevzdávání přehledů o počtu vypracovaných znaleckých posudků (tzv. statistických listů) dohledovému orgánu. Za kalendářní roky 2020 ani 2021 již znalecká oddělení krajských soudů ani ministerstvo kontroly tlumočnických deníků neprovádějí a ani nepřijímají a nezpracovávají statistické listy. **Soudní tlumočníci a překladatelé** proto **nemají povinnost předložit** ke kontrole **tlumočnické deníky** a nebudou **odevzdávat statistické listy za roky 2020 a 2021**.
- Systém elektronické evidence tlumočnických úkonů v současné době není zprovozněn, probíhá příprava a testování systému.
- K výše uvedenému je nezbytné doplnit, že do doby zprovoznění evidence je vhodné, aby soudní tlumočníci a překladatelé evidovali tlumočnické a překladatelské úkony jiným způsobem, a to zejména ve formě tlumočnického deníku, v němž se úkony evidovaly dosud.

Datové schránky

- **Zřízení datových schránek pro tlumočníky a překladatele**
- Datové schránky tlumočníků a překladatelů, tzv. profesní datové schránky, jsou pro tlumočníky a překladatele povinné a jsou zřizovány Ministerstvem vnitra automaticky a bezplatně na základě zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů. Ministerstvo vnitra zahájilo rozesílání přístupových údajů k datovým schránkám tlumočníků a překladatelů dne 1. 5. 2021. Přístupové údaje jsou primárně zasílány do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení, a to na adresu sídla tlumočníka (překladatele) uvedenou v registru osob (ROS), v němž jsou tlumočníci (překladatelé) evidováni jako podnikající fyzické osoby podle svých identifikačních čísel (IČO).
- Pokud má tlumočník (překladatel) vlastní datovou schránku fyzické osoby, budou mu přístupové údaje pro nově zřizovanou datovou schránku doručeny datovou zprávou
- Informace k datovým schránkám jsou dostupné na https://www.datoveschranky.info/podnikajici-fyzicka-osoba-soudni-tlumocnici-a-soudni-prekladatele.

Problémy

- **Opakovaná výzva k přihlášení do datových schránek tlumočníků a překladatelů**
- Podle údajů poskytnutých Ministerstvem vnitra se do dne 3. 9. 2021 **se do datové schránky nepřihlásilo 1 039 soudních tlumočníků a soudních překladatelů**. Většině těchto osob (958) byla datová schránka **zpřístupněna v důsledku tzv. fikce doručení** (jde o náhradní doručení, k němuž dochází uplynutím 10 dnů od oznámení o uložení poštovní zásilky s přístupovými údaji na poště). **Zpřístupnění datové schránky si lze ověřit v seznamu držitelů datových schránek** na adrese https://www.mojedatovaschranka.cz/sds/search
- Je nutné připomenout, že datové zprávy zaslané soudy, policií, Ministerstvem spravedlnosti a dalšími orgány veřejné moci do **zpřístupněné datové schránky se považují za doručené 10. dnem po dodání do datové schránky**, bez ohledu na to, zda si adresát zprávu z datové schránky vyzvedl či nikoliv. **Nevybírání písemností zaslaných** do profesní datové schránky tak může mít pro tlumočníka a překladatele závažné **právní důsledky.**
- Zbývajícím nepřihlášeným tlumočníkům a překladatelům (81) se **nepodařilo přístupové údaje vůbec doručit**, zpravidla proto, že na adrese tlumočníka či překladatele uvedené v registru osob (ROS) je adresát neznámý.
- Podrobnosti k datovým schránkám soudních tlumočníků a soudních překladatelů jsou uvedeny zde: https://www.datoveschranky.info/podnikajici-fyzicka-osoba-soudni-tlumocnici-a-soudni-prekladatele

Příklad problémů při inovacích - EMS

- Výhody - pachatel trestného činu si může odpykat svůj trest v domácím prostředí a není tak izolován od vnějšího života a sociálního prostředí.

- Nepostrádá tak styk s rodinou a svými nejbližšími, díky čemuž nepřichází o své sociální a pracovní návyky.

- Náklady na financování výkonu trestu jsou mnohem nižší, což přináší veliké plus nejen pro stranu státu, ale i pro samotného vězně.

- Výkon trestu domácího vězení tvoří třetí oddíl zákona č. 141/1961 Sb. zákona o trestním řízení soudním. Dle § 334a s názvem Nařízení výkonu trestu domácího vězení: *„místo výkonu trestu stanoví předseda senátu v obydlí odsouzeného v místě trvalého pobytu nebo v místě, kde se odsouzený zdržuje, a to s přihlédnutím k jeho osobním a rodinným poměrům; je-li odsouzený zaměstnán, přihlédne i k místu výkonu zaměstnání a k možnostem dopravy do zaměstnání.“*
- *Náramky inovativní, ale také problematické – veřejné zakázky, konzervatismus soudců, technické potíže, přehnaná očekávání, negativní výsledek*

Očekávání od EMS z pohledu trestní politiky

- Udělení trestu domácího vězení bylo spíše raritou a čekalo se, dokud nebudou do praxe zavedeny elektronické náramky, zaručující přísnější kontrolu pohybu odsouzeného.
- Efektivnější výkon trestu
- Přesvědčení soudců, že EMS zajistí řádný výkon TDV
- Neohrožení odsouzených další kriminální nákazou ve VTOS
- Odbřemenění PMS
- Problémy spuštění – veřejné zakázky, řada let, první pokus neúspěšný
- „Konzervativismus“ některých soudců
- Přehnaná očekávání – razantní snížení počtu vězněných osob, značné úspory

Technická očekávání od EMS

- Identifikace, zdali se monitorovaná osoba nachází v stanovený čas v stanoveném místě bydliště.
- Identifikovat, kde se monitorovaná osoba nachází mimo místo bydliště a zachytit trasu jejího pohybu.
- Vytyčit zóny v nichž se nesmí monitorovaná osoba nacházet či naopak musí.
- Stanovit pro jednotlivé zóny individuální harmonogram platnosti omezení.
- Vytyčit kolem pohybující se chráněné osoby ochranný perimetr, který monitorovaná osoba nesmí narušit.
- Kontrolovat, zdali je dodržován zákaz konzumace alkoholu.
- Upozornit bezprostředně na porušení stanovených pravidel operační středisko

Právní úprava využití EMS

- Současná právní úprava umožňuje využít elektronický monitoring pro:
  - 1) kontrolu výkonu **trestu domácího vězení**
  - 2) kontrolu plnění povinností uložených v souvislosti s některým **opatřením nahrazujícím vazbu**

EMS Na MSp

- Vytvoření odboru o dvou odděleních – Odbor elektronického monitorovacího systému – oddělení implementace a rozvoje elektronického monitorovacího systému a oddělení operačního střediska
- Problém oddělení operačního střediska – nepřetržitý provoz
- Postupně samostatné oddělení elektronického monitorovacího systému
- Nakonec zrušeno a včetně centra převedeno na zákonem č. 220/2021 Sb., od 1. 1. 2022, na PMS
- Problematické z pohledu nestability, lidského potenciálu a další zátěže PMS

Znovu na začátku?!

- Firma SuperCom se postupně dostala do sporu se státem – stát tvrdil, že neplní závazky, firma zase, že již odstoupila od smlouvy
- 22. 11. 2021 od 24. 00 byl provoz EMS ukončen
- V současnosti není EMS funkční
- V roce 2021 bylo za použití EMS monitorováno 220 osob – menší číslo než se očekávalo
- Možná zbytečná technická náročnost – viz zadávací dokumentace a studie proveditelnosti – testy na alkohol, apod. x zastaralost řešení – nutné časté nabíjení
- Poškození na další léta – konzervatismus soudců, obavy z nefunkčnosti či ukončení náramků
- Zamyšlení nad samotným smyslem domácího vězení ve světle home office a lockdownů
- Nebylo by účinnějším trestem – zamezení přístupu (rušení) k elektronickým zařízením – mobil, internet
- Místní výkon trestu
- Samotný náramek jako trest
- Co případné potíže s dodavatelem náramků
- Otázka efektivity u mladistvých a otazníky v koronakrizi

AKTUÁLNĚ

- Nová zakázka na EMS - 73 mil. Kč.
- Nový systém by měla spravovat PMS a zahrnoval by pouze monitoring setrvání v místě bydliště a dodržování zákazu vstupu do vymezených zón. Tedy například bez kontroly požívání alkoholu či sledování přiblížení monitorované a chráněné osoby.
- Nebude tedy poptávána služba sledování, ani cloudová služba. Má se také využít již pořízený hardware a zaměstnanci PMS, kteří již s EMS pracovali. Celkové náklady na pořízení nového systému, datové služby a zajištění provozu po dobu 7 let odhaduje MSp na 143 mil. Kč. To představuje pořízení 700 sad zařízení, přičemž MSp odhaduje, že ročně jich bude využíváno okolo 200.
- Smlouvu s novým dodavatelem řešení EMS plánuje MSp uzavřít do konce roku 2022 a systém spustit v druhé polovině roku 2023.